

TILAK MAHARASHTRAVIDYAPEETH, PUNE

M.A. YOGA

EXAMINATION : APRIL-MAY- 2026

FOURTH SEMESTER

Sub. : Patanjali Yogsutra (MA24N -402TH)

Date: 24/04/2026

Total marks: 60

Time: 2.00 pm to 4.30 pm

Instructions:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q. 1. Multiple choice questions

(10)

1. _____ is one of the five states of mind ('bhumika').
a) Nishchala
b) Ekagra
c) Pradnya
d) Pramadit
2. Cessation of the modifications of mind is attained by _____.
a) Yam, niyam
b) Following Ahimsa
c) Asanas
d) Abhyas and Vairagya
3. _____ sthairyam.
a) Murdhanadyam
b) Kurmanadyam
c) Urdhva nadyam
d) Sthulanadyam
4. Nabhichakre _____.
a) Taravyuhadnyanam
b) Pratibhadva
c) Siddhadarshanam
d) Kayavyuhadnyanam
5. Animosity is destroyed with _____.
a)) Satya
b) Brahmacharya
c) Karuna
d) Ahimsa
6. According to Patanjala Yogadarshan there are _____ types of 'antaray.'
a)7
b) 9
c)5
d)10
7. 'Rutambhara Pradnya' is the state of _____.
a) Abundant joy
b) Going beyond body & mind
c) Peacefulness
d) Prakriti Jay
8. _____ is the ultimate state of Samadhi.
a)) Samprajnata Samadhi
b) Nirguna Samadhi
c) 'Kaivalya'
d) Nirvishay Samadhi
9. Klesh _____ aashayair aparamrushtah Purusha vishesh Ishvarah
a) karyavipak
b) karmabhog
c) vruttivipak
d) karmavipak

10. Deshabandhaschittasya _____
a) titiksham b) dharana
c) nirodham d) dhyanam

Q. 2. Write the answers in short (Any Four) (20)

- 1) Pranava –Japa
- 2) Rutambhara Pradnya
- 3) Nirbeeja Samadhi
- 4) Siddhis in Vibhutipad
- 5) Kriyayog
- 6) Antaray

Q. 3. Write the answers in brief (any two) (30)

- 1) Explain the states of Samadhi based on the following points:
a) Samprajnata Samadhi – savikalpa, savichar, ananada, asmita
b) Asamprajnata nirbeeja Samadhi
- 2) Explain in detail: Chitta Vrittis and the practices to balance them.
- 3) 'Patanjala Yoga Sutra' – explain the importance of this text on the path of yoga based on its chapters.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १. सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२. उजवीकडील अंक त्या प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्र.१. योग्य पर्याय निवडा. (१०)

१. ----- ही चित्ताच्या पाच भूमिकांपैकी एक भूमिका आहे.
अ) निश्चल ब) एकाग्र
क) प्रज्ञा ड) प्रमादित
२. चित्ताच्या वृत्तींचा निरोध ----- या द्वारे होतो.
अ) यम, नियम ब) अहिंसा पालनाद्वारे
क) आसने व प्राणायाम ड) अभ्यास आणि वैराग्य
३. ----- स्थैर्यम्।
अ) मर्धूनाडयाम् ब) कूर्मनाडयाम्
क) उर्ध्वनाडयाम् ड) स्थूलनाडयाम्
४. नाभिचक्रे ----- ।
अ) ताराव्यूहज्ञानम् ब) प्रतिभाद्व।
क) सिद्धदर्शनम् ड) कायाव्यूहज्ञानम्
५. वैरभाव ----- पालन केल्याने संपूष्ठात येतो.
अ) सत्य ब) करुणा

- क) श्रद्धा ड) अहिंसा
६. 'पातंजल योगदर्शन' या ग्रंथानुसार एकूण ----- अंतराय सांगितले आहेत.
 अ) ७ ब) ९
 क) ५ ड) १०
७. 'ऋतंभरा प्रज्ञा' जागृत झाली असता ----- याचा लाभ होतो.
 अ) परमानंदाची अनुभूती ब) शरीर व मनापलिकडील अवस्था
 क) परम शांती ड) प्रकृती जय
८. ----- ही समाधीच्या अभ्यासाची अंतिम अवस्था आहे.
 अ) संप्रज्ञाता समाधी ब) निर्गुण समाधी
 क) कैवल्य समाधी ड) निर्विषय समाधी
९. क्लेश ----- आशयैरऽपरामृष्टः पुरुषविशेष ईश्वरः।
 अ) कार्यविपाक ब) कर्मभोग
 क) वृत्तिविपाक ड) कर्मविपाक
१०. देशबन्धचित्रस्य ----- ।
 अ) तितिक्षाम् ब) धारणा
 क) निरोधाम् ड) ध्यानम्

प्र.२. थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार)

(२०)

- १) प्रणव - जप
- २) ऋतंभरा - प्रज्ञा
- ३) निर्वीज समाधी
- ४) विभुतीपादातील - सिद्धी
- ५) क्रियायोग
- ६) अंतराय

प्र.३. खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

(३०)

- १) समाधीच्या विविध अवस्थांचे पुढील मुद्यांनुसार वर्णन करा.
 अ) संप्रज्ञाता समाधी - सविकल्प, सविचार, आनंद, अस्मिता
 ब) असंप्रज्ञाता निर्बीज समाधी
- २) चित्तवृत्तीचे स्वरूप स्पष्ट करून त्यांच्या निरोधासाठी आवश्यक अशी साधना नमूद करा.
- ३) योग मार्गामध्ये 'पातंजल योगसुत्रे' या ग्रंथाचे महत्त्व विशद करा.